

Sağ ve sol kavramları üzerine

İzmir'den okuyucumuz: “Kur’ân’da geçen sağ ve sol konusunu açıklar mısınız? Sağın iyiyi ve solun kötüyü temsil etmesinin hikmeti nedir? Niçin sağ ile yenilip içilmesi tavsiye edilmiştir?”

Sağ ve sol kavramları temelde birer “yön” mefhumundan ibarettir. Sağ bir taraf, sol da diğer taraftır. Ancak zamanla her iki ibare de deyimleşmiş, sırtlarına yeni mânâlar yüklemiştir. Öyle ki, sağ taraf hayrı ve hayır olan işleri, sol taraf da şerri ve şer olan işleri sembolize etmeye başlamıştır. Sağ el, aktivitesinden olacak, “gücü, kudreti, verimliliği, talihi, bahtı açık olmayı, uğurlu olmayı ve mesut olmayı” mânâ şemsiyesi içine almış; sol el de “uğursuzluğu, beceriksizliği, verimsizliği, bahtsızlığı ve talihsizliği” ifade etmiştir.

İnsanların konuşma dilleri üzerine nazil olan ve beşerin anlayışına hitap eden Kur’ân, “sağ” tabirini, yönden başka, tarihi süreç içerisinde kazandığı güç, kudret, talih, saadet, hayırlı cihet, hak yön, iyi taraf, bahtiyar taraf gibi nezih mânâlarda da kullanmıştır. Bu mânâlar, gerek Kur’ân’ın nazil olduğu toplumda, gerekse günümüz toplumlarında “sağ” tabiriyle kast edilen mânâlar olduğundan, Kur’ân’ın bu tabirleri kullanmakta “anlaşılmama” gibi bir problemi yoktur.

Sağ tabiri Kur’ân’da:

a) Yön olarak kullanılmıştır: “Allah’ın yarattığı şeylerin gölgeleri sağa sola vurarak, Allah’a boyun eğerek secde etmekte olduklarını görmüyorlar mı?”¹ “Sağında ve solunda onunla beraber oturan iki alıcı melek, yanında hazır birer gözcü olarak söylediği her sözü zapt ederler.”²

b) Doğrudan sağ el mânâsında kullanılmıştır: “Ey Musa! Sağ elindeki nedir?”³ “Sen daha önce bir kitaptan okumuş ve sağ elinle de onu yazmış değildin. Öyle olsaydı, batıl söze uyanlar şüpheye düşerlerdi.”⁴

c) Hayırlı yön ve hak taraf olarak kullanılmıştır: “İleri gelenlerine, “doğrusu siz bize sağdan (suret-i haktan) görünürdünüz.” derler.”⁵

d) Güç ve kuvvet mânâsında kullanılmıştır: “Sonunda üzerlerine yürüyüp sağ el ile (kuvvetle) vurdu.”⁶

“Kur’ân, âlemlerin Rabbinden indirilmiştir. Eğer Muhammed, Bize karşı ona bazı sözler katmış olsaydı, Biz onu sağ elimizle (kuvvetimizle) yakalardık. Sonra onun şah damarını koparırdık.”⁷

e) Mesud ve bahtiyar olanlar mânâsında kullanılmıştır: “Defterleri sağdan verilenler!... Ne mutlu o sağ ehline!”⁸ “Kitabı sağından verilenler kolay geçireceği bir hesaba çekilirler ve yakınlarının yanına sevinçle dönerler.”⁹ “Defteri sağdan verilenlerden ise o, kendisine, “Ey sağ ehli olan kişi! Sana selâm olsun!” denir.”¹⁰ “Defteri sağdan verilenler Cennettedirler.”¹¹

f) Sol tabiri mutsuz, bahtsız ve kaybedenler mânâsında kullanılmıştır: “Defterleri soldan verilenler!... Ne yazık o sol ehline!”¹² “Fakat kitabı soldan verilen kimse, “Keşke kitabım bana verilmeseydi! Keşke hesabım ne olduğunu bilmeseydim! Bu iş keşke son bulmuş olsaydı! Malım bana fayda vermedi. Gücüm de kalmadı!” der.”¹³

g) Sağ el tabiri kimi âyetlerde Allah’a ait müteşabih bir sıfat olarak da zikrolunur ve tam ve kâmil kuvvet ve kudret mânâsında kullanılır: “Onlar Allah’ı gereği gibi takdir edemediler. Bütün yeryüzü kıyamet günü O’nun kabzasındadır (avucundadır.) Gökler de O’nun Yemîn’i ile (sağ eli ile=kudreti ile) dürülmüştür.”¹⁴ Bu âyetteki “Yemin” sıfatını Saîd Nursî Hazretleri, ayetin içinde ayrıca “Kabza” sıfatı da geçtiği veçhile “Kabza” kelimesi ile, yani tasarruf eli manasında tefsir etmiştir.¹⁵

Sağ el ve sağ taraf tabiatıyla Peygamber Efendimizin de (asm) tercihi olmuştur. Bir hadislerinde “Sizden biriniz bir şey yediği zaman sağ eli ile yesin, içtiği zaman da sağ eli ile içsin. Sol el ile ancak şeytan yer ve içer.”¹⁶ buyuran Allah Resulü (asm), bir diğer hadislerinde de, “Elbiselerinizi giydiğiniz zaman ve abdest aldığınız zaman sağdan başlayın.” buyurmuştur.¹⁷

Kur’ân’ın, hak ve hayır olan iş ve olguları “sağ” kelimesi ile ifade etmesi, sağ el ve sağ taraf üzerinde bir hayır tercihi olarak yoğunlaşmamızı sağlamıştır. Böylece her hayırlı işte sağdan başlamanın ve her temiz işte sağ eli kullanmanın sünnet oluşunu Kur’ân ile bütünleştiririz. Nitekim insanın yaratılışına uygun tercih de budur.

İrsî olarak sol elini kullanmaya yatkın olanlar; yemek, içmek, giyinmek, abdest almak ve gusül etmek gibi hususlarda sağ eline ve sağ tarafa öncelik verdikleri takdirde, sünnete riayet etmiş olurlar. Sair işlerde sol eli kullanmakta bir sakınca yoktur. Sol el için sünnet olan yalnız taharetlenmektir.

Dipnotlar:

1- Nahl Sûresi, 16/48,

- 2- Kaf Sûresi, 50/17,18
- 3- Tâhâ Sûresi, 20/17,
- 4 -Ankebût Sûresi, 29/48
- 5- Sâffât Sûresi, 37/28,
- 6- Sâffât Sûresi, 37/93
- 7- Hâkka Sûresi, 69/43,44,45,46,
- 8-Vâkıa Sûresi, 56/27,
- 9- İnşikâk Sûresi, 84/7,8,9,
- 10- Vâkıa Sûresi, 56/90, 91,
- 11- Müddessir Sûresi, 74/39,
- 12- Vâkıa Sûresi, 56/41,
- 13- Hâkka Sûresi, 69/25-29,
- 14- Zümer Sûresi, 39/67; diğér âyet için bakınız: Hâkka Sûresi, 69/45,
- 15- Sözlér, s. 360,
- 16- Tâç, 3/361, 17-Tâç, 4/558